

12.12.2019

Dnro: 1181/D.a.2/2019

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo@mmm.fi

Asia Saamelaiskäräjien esitys Suomen ja Norjan välisen sopimuksen kalastuksesta Tenojoen vesistöissä (42/2017) irtisanomiseksi ja uudelleen neuvottelemiseksi

Saamelaiskäräjät esittää Suomen valtiolle, että se irtisanoo sopimuksen kalastuksesta Tenojoen vesistöissä (42/2017) sopimuksen 19 artiklan¹ mukaisesti ja käynnistää prosessin sopimuksen uudelleen neuvottelemiseksi. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan Tenojoen kalastussopimuksen irtisanominen ja uudelleen neuvotteleminen on välttämätöntä voimassa olevan sopimuksen loukatessa saamelaisille alkuperäiskansana turvattuja oikeuksia merkittäväällä tavalla sekä aiheuttaen huomattavaa haittaa saamelaisten perinteiselle kalastukselle.

Perustuslain 17.3 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustuslain 17.3 §:n tarkoitamana saamelaisena kulttuurina pidetään muun muassa saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, joihin kalastus olennaisesti kuuluu.² Kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 27 artiklan mukaan niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. KP-sopimus turvaa saamelaisille kulttuurin elinkelpoisena säilymisen ja siten huomattavan haitan kiellon, joka edellyttää saamelaiskulttuurin turvaamista siten, että edellytykset kulttuurin ylläpitämiselle ja kehittämiselle säilyvät myös tulevaisuudessa. Saamelaiskulttuurin heikentämiskielto koskee kaikkia viranomaisia ja muita julkista valtaa käyttäviä organisaatioita. KP-sopimuksella on Suomessa lain asema.

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (TSS-sopimus) 1 artiklan 2 kohdan mukaan kansat voivat vapaasti omiin tarkoituksiinsa käyttää luonnonrikkauksiaan ja -varojaan, mikäli se ei vahingoita yhteisen edun periaatteeseen perustuvan kansainvälisen taloudellisen yhteistyön ja kansainvälisen oikeuden velvoituksia. Missään tapauksessa ei kansalta voida riistää sen omia elinehtoja. TSS-sopimuksen 1 artikla suojaa saamelaisten perinteistä kalastusta. Myös useat muut ihmisoikeussopimukset suojaavat saamelaista kulttuuria, ja niitä koskevien valvontaelinten kannanotoista käy ilmi kielto toimenpiteille, jotka huomattavasti heikentävät kulttuuria.

Voimassa olevalla sopimuksella kalastuksesta Tenojoen vesistöissä on negatiivisia käytännön vaikutuksia saamen kielelle ja saamelaiselle kulttuurille. Tenojokeen ja sen kalastukseen liittyy paljon kielellisiä ja kulttuurisia arvoja, jotka ovat voimassa olevan sopimuksen myötä uhattuina. Voimassa oleva sopimus rajoittaa Tenon alueen saamelaisten oikeutta harjoittaa perinteistä kalastustaan perinteisin pyyntitavoin Tenojoen vesistöissä. Tällä hetkellä 65 % saamelaisista asuu saamelaisten

¹ 19 artikla: Kumpikin osapuoli voi irtisanoa sopimuksen toiselle osapuolelle osoitetulla kirjallisella ilmoituksella. Sopimuksen irtisanominen tulee voimaan kahdenkymmenen kuukauden kuluttua sen kalenterivuoden lopusta, jonka aikana irtisanomisilmoitus on vastaanotettu.

² HE 309/1993 vp ja PeVL 32/2010 vp.

12.12.2019

Dnro: 1181/D.a.2/2019

kotiseutualueen ulkopuolella opiskelu-, työ- ja perhesyistä. Voimassa oleva sopimus rajoittaa niin ikään merkittäväällä tavalla Tenon alueelta muualle muuttaneiden saamelaisten oikeutta perinteiseen kalastukseen, jonka vuoksi näiden henkilöiden yhteys omaan yhteisöön ja kulttuuriin on heikentynyt. Mikäli perinteinen kalastus rajataan pois muualle muuttaneilta Tenon alueen saamelaisilta, sillä on negatiivisia vaikutuksia koko Tenon saamelaiseen kalastuskulttuuriin. Tenon alueelta toisaalle muuttaneen saamelaisen henkilön asuinpaikan valinnan ei tule olla esteenä perinteisen kalastuksen harjoittamiselle.

Perinteisen lohenpyynnin rajoittamisen myötä sopimuksella on negatiivinen vaikutus saamelaisten perinteisen tiedon käyttöön ja sen siirtymiseen seuraaville sukupolville. Sopimus pienentää merkittäväällä tavalla saamen kielen luonnollista käyttöympäristöä ja uhkaa osaltaan köyhdyttää saamen kielen lohenpyyntiin liittyvää terminologiaa sekä perinteistä tietoa, joka terminologian kautta välittyy. Tenon lohi on alueen saamelaisille tärkeä osa taloutta sekä ruokataloutta. Tenon alueen saamelaiskulttuuri on kokonaisuutena vahvasti kytköksissä perinteisiin elinkeinoihin ja niiden uudenaikaisiin harjoittamismuotoihin ja niiden erilaisiin yhdistelmiin. Edellä kuvatuilla sekoilla on sekä yksin että yhdessä merkittäviä vaikutuksia Tenon alueen saamelaisten identiteettiin.

Saamelaiskäräjät katsoo, että sopimus kalastuksesta Tenojoen vesistöissä on neuvoteltava uudelleen saamelaisten oikeuksien sekä saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamisedellytysten turvaamiseksi. Saamelaiskäräjät huomauttaa, että perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Merk.

Tiina Sanila-Aikio
puheenjohtaja

Sarita Kämäräinen
elinkeinosihteeri

Puheenjohtaja päätti esityksestä 12.12.2019 kuultuaan hallitusta.